

Aan Provinciale Staten

ONDERWERP	Startnotitie energie- infrastructuur	TELEFOONNUMMER	+31621124557
DATUM	04-10-2022	E-MAILADRES	vicky.sassen@provincie- utrecht.nl
DOCUMENTNUMMER	UTSP-279699493-37727	DOMEIN/OPGAVE	Energietransitie
VAN	Vicky Sassen	TEAM	PL1
NUMMER PS	PS2022MM83	PORTEFEUILLEHOUDER	Van Essen
BIJLAGE	Startnotitie energie-infrastructuur		

Geachte dames en heren,

Essentie / samenvatting:

Beschikbaarheid van energie-infrastructuur is een belangrijke randvoorwaarde voor de energietransitie, maar ook voor de verstedelijkingsopgave en economische ontwikkeling. Door de grote toename van vraag en aanbod van elektriciteit ontstaan er knelpunten in het energiesysteem. In de provincie Utrecht zijn er beperkingen voor het terugleveren van elektriciteit aan het netwerk. Zowel overheden als netbeheerders hebben de behoefte uitgesproken om samen te werken aan 'integrale programmering' van de regionale energie-infrastructuur om daarmee knelpunten zo veel mogelijk te voorkomen. Conform afspraken tussen IPO, VNG, ministerie van EZK en Netbeheer Nederland vervullen provincies hierin een regierol. Het Rijk stelt hiervoor extra middelen beschikbaar vanaf 2023. In samenwerking met de netbeheerders en de regio's hebben wij een startnotitie voor het integraal programmeren van de regionale energie-infrastructuur opgesteld. Het is een verkenning van wat integraal programmeren in het energiesysteem in kan houden en een inventarisatie van de vraagstukken en dilemma's die daarbij spelen.

Inleiding:

Aanleiding

Iedere provincie stelt een startnotitie 'integraal programmeren' op. Met deze statenbrief informeren wij u over de 'Startnotitie Energie-Infrastructuur' die wij op 4 oktober jl. hebben vastgesteld. In de Startnotitie verkennen we wat integraal programmeren in het energiesysteem kan inhouden en welke dilemma's en vraagstukken daarbij spelen. Ook geven we aan hoe we de samenwerking met de netbeheerders (Stedin en TenneT) en de regio's U16, Amersfoort en Foodvalley willen vormgeven.

Voorgeschiedenis

Beschikbaarheid van energie-infrastructuur is een belangrijke randvoorwaarde voor de energietransitie maar ook voor de verstedelijkingsopgave en economische ontwikkeling. Bij de bespreking van het Programma Energietransitie 2020-2025, de Omgevingsvisie en de RES'en heeft u hiervoor ook aandacht gevraagd. Op basis van afspraken tussen IPO, VNG, het ministerie van EZK en Netbeheer Nederland krijgen provincies een regierol bij

de integrale programmering van de energie-infrastructuur. Op 15 juni 2021 hebben wij u hierover geïnformeerd (statenbrief 2021MM84). Bij de Kadernota 2022 heeft u structureel 2 FTE en een jaarlijks bedrag van € 200.000 beschikbaar gesteld om invulling te geven aan de regierol. Als eerste stap hebben wij in het najaar van 2021 een studie laten uitvoeren naar toekomstige knelpunten in het energiesysteem. De uitkomsten van deze systeemstudie hebben wij in februari van dit jaar via een informatiesessie en een statenbrief (2022MM47) met u gedeeld. Op 12 oktober 2021 heeft netbeheerder TenneT congestie afgekondigd voor teruglevering van elektriciteit aan het net. Hierover hebben wij u via een memo op 12 oktober (2021MM134), een informatiesessie op 1 december en een memo op 13 april (PS2022MM11) nader geïnformeerd. Ten slotte hebben we op 14 september jl. een informatiesessie georganiseerd over de onderwerpen die in de Startnotitie aan de orde komen.

Startnotitie

De toename van vraag naar en aanbod van elektriciteit moet zo veel mogelijk gelijklopen met de uitbreiding van de elektriciteitsinfrastructuur. Er is coördinatie en afstemming tussen partijen nodig om te bepalen of, waar en wanneer de benodigde infrastructuur gerealiseerd moet worden. Ook moet de realisatie van infrastructuur zo veel mogelijk versneld worden en in het uiterste geval moet bepaald worden welke ontwikkelingen voorrang krijgen. Wij zien integraal programmeren van de energie-infrastructuur dan ook nadrukkelijk als een opgave waarbij de netbeheerders, regio's, gemeenten en de provincie samen moeten optrekken. Voorafgaand aan het opstellen van deze provinciale Startnotitie is daarom met netbeheerders Stedin en TenneT verkend op welke onderdelen er behoefte is aan intensievere samenwerking. Met de regio's is afgestemd wat dat voor de gemeenten kan betekenen.

In de Startnotitie zijn zeven onderdelen van samenwerking onderscheiden. Er is ook aangegeven volgens welke structuur we de komende periode (tot eind Q2 2023) gaan samenwerken en ervaring op gaan doen. Aan het einde van deze periode wordt gekeken of de samenwerking moet worden bijgesteld en bestuurlijk bekrachtigd moet worden met een samenwerkingsovereenkomst.

Onderdelen van samenwerking:

1. Visie vanuit prognoses
Partijen willen gezamenlijk een visie ontwikkelen, binnen de kaders van het nog op te stellen nationale beleid (Nationale Energie Plan en Programma Energie Hoofdstructuur). Als basis voor deze visie moeten prognoses worden ontwikkeld voor teruglevering en afname van elektriciteit. Het gaat naast de vraag 'waar' ruimtelijke ontwikkelingen worden gepland ook om de vraag 'wanneer' ze in de tijd worden verwacht. De planhorizon ligt daarbij op 2030 en verder. Vervolgens moeten prioriteiten worden gesteld in een provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (p-MIEK). De eerste versie van het p-MIEK zal in het voorjaar van 2023 klaar zijn. De inhoud van het eerste p-MIEK zal vanwege het korte tijdsbestek nog beknopt zijn. Naar verwachting wordt dit document iedere twee jaar herijkt.
2. Sturing binnen RO-plannen
Netcongestie kan een rol spelen bij gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en de verstedelijkingsopgave. Projectontwikkelaars kunnen (binnen de huidige wettelijke kaders) in de planvormingsfase geen garanties krijgen dat hun project daadwerkelijk van energie wordt voorzien. Dit schrikt ontwikkelaars wellicht af. Hierdoor kunnen provinciale en gemeentelijke ambities onder druk komen te staan. Partijen willen beter zicht krijgen en sturing op wat (potentiële) netcongestie betekent voor concrete projecten en programma's.
3. Ambitieniveau investeringsplannen netbeheerders
Het opstellen van investeringsplannen is de verantwoordelijkheid van TenneT en Stedin. De mogelijkheden van de provincie om hierop te sturen zijn vooralsnog beperkt. De rol van de provincie rondom de investeringsplannen zal zich de komende jaren verder uitkristalliseren. Het startpunt is dat Stedin en TenneT hun plannen onderling goed afstemmen en dat de provincie meer inzicht krijgt in de (impliciete) keuzes die in de investeringsplannen zijn gemaakt.
4. Versnellen van de projecten van netbeheerders
Partijen hebben de wens uitgesproken om netcongestie zo snel mogelijk op te lossen en projecten van Stedin en TenneT om het elektriciteitsnet uit te breiden te versnellen. Voor de Startnotitie is geïnventariseerd waar in

het proces de meeste vertraging ontstaat, los van wettelijke procedures. Vanuit de regio's is hierbij aangegeven dat gebrek aan specifieke kennis en ambtelijke capaciteit bij de gemeenten een bottleneck kan zijn.

5. Efficiency van het netwerk

Stedin en TenneT hebben aangegeven dat zij weinig sturingsmogelijkheden hebben en dat dit tot inefficiënt gebruik van hun netwerk kan leiden. Anders dan Stedin en TenneT kunnen overheden hier in sommige gevallen wel op sturen. Bijvoorbeeld door te zorgen voor een goede mix van zonne- en windenergie of door te sturen op het aftoppen van teruglevering van elektriciteit op zonnige dagen of in bepaalde perioden. Er lijken mogelijkheden te zijn om hierop te sturen via vergunningen, bestemmingsplannen (zonnevelden) en/ of subsidiemogelijkheden.

6. Onverwachte initiatieven / verdelen van wat er aan capaciteit is

Er kunnen initiatieven komen van overheden, particulieren en bedrijven, die niet eerder zijn voorzien (of nog weinig concreet waren) en gevolgen hebben voor de beschikbare netcapaciteit. Voorbeelden hiervan zijn een bedrijf dat uit wil breiden, een instelling die van zijn gasgestookte WarmteKrachtKoppeling (WKK) af wil of een gemeente, die in Wijkuitvoeringsplannen vastlegt wanneer en waar zij woningen van een warmtepomp gaat voorzien. Netbeheerders mogen niet bepalen of deze nieuwe initiatieven voorrang krijgen of niet. Zij moeten het 'first come, first serve' principe toepassen. Dit kan echter grote consequenties hebben voor langlopende, reeds geplande projecten. Partijen willen meer invloed krijgen op deze nieuwe initiatieven. Daarvoor gaat de Startnotitie uit van vier pijlers: weten wat er speelt, prioriteiten bepalen, ervaren hoe overheden kunnen sturen en inzicht verkrijgen in energie-effecten.

7. Lokale initiatieven (vraag, aanbod en opslag bij elkaar brengen)

Vraag en aanbod van energie kunnen lokaal aan elkaar gekoppeld worden. Het idee hierachter is dat hierdoor geen of minder energie hoeft te worden teruggeleverd aan het net en ook minder energie hoeft te worden afgenomen. Dit is in lijn met de wens van uw Staten, zoals uitgesproken in motie M57A Belang van Decentrale Netwerken, Opslag en Distributie. Een voorbeeld is een zonneveld, dat geen energie teruglevert aan het net, maar aan het bedrijf dat ernaast is gelegen. Het bedrijf hoeft op zonnige dagen geen energie af te nemen van het netwerk. Wij hebben al initiatieven lopen om deze ontwikkelingen te stimuleren.

Het terrein van integraal programmeren van het energiesysteem is voor alle partijen nieuw. Partijen zullen de komende tijd met elkaar verder uit moeten diepen wat integraal programmeren precies inhoudt en wat ze van elkaar wel en niet kunnen verwachten. Het opstellen van deze Startnotitie is daarmee een eerste stap in een leerproces.

Financiële consequenties:

IPO en Rijk hebben in juli 2022 afspraken gemaakt over de compensatie van extra uitvoeringskosten, die samenhangen met 'integraal programmeren'. In het totaal komt er 6,6 miljoen euro extra beschikbaar voor 2023 en ook voor 2024. Voor de periode daarna wordt dit bedrag herijkt. Het ziet er naar uit dat ongeveer 75% hiervan beschikbaar komt voor de provincies. Het is nog niet duidelijk hoe dit bedrag over de provincies wordt verdeeld.

Bij de Kadernota 2022 hebben uw Staten structureel 2 FTE en een jaarlijks bedrag van € 200.000 beschikbaar gesteld (Programma 4 Energietransitie). Omdat er al geanticipeerd is op extra middelen van het Rijk, is in de Kadernota vanaf het jaar 2024 een meerjarige, structurele opbrengst begroot van € 430.000.

Bij de uitwerking van de in de Startnotitie beschreven aanpak zal blijken of de reeds beschikbaar gestelde extra middelen en menskracht toereikend zijn om de provinciale regierol te kunnen invullen of dat er extra incidentele of structurele middelen nodig zijn. Indien er extra middelen noodzakelijk zijn, zal daarvoor bij de voorjaarsnota een voorstel gedaan worden.

Vervolprocedure / voortgang:

Integraal programmeren is niet alleen nieuw, het vereist daarnaast ook andere competenties, extra capaciteit en nieuwe werkwijzen. Dat kost tijd en het is daarom realistisch om uit te gaan van een groeipad. De komende maanden zullen partijen met elkaar bepalen wat per direct wordt opgepakt en wat voorlopig nog even minder aandacht krijgt. Het uitgangspunt is dat we in het voorjaar van 2023 de eerste versie van het p-MIEK opleveren.

Dan willen we ook met de regio's, Stedin en TenneT bestuurlijke afspraken vastleggen en de samenwerking definitief maken.

We zijn het proces rondom p-MIEK nog aan het uitlijnen. Hierbij zien we dat het p-MIEK niet op zichzelf staat, maar relaties heeft met het nationale beleid en de 'integrale ruimtelijke puzzel' die provincies moeten gaan leggen. Wij zullen u eind 2022 nader informeren over het proces rondom het p-MIEK. Of het eerste p-MIEK een kaderstellend document wordt, zal de komende tijd ook helder worden. We zullen het p-MIEK naar verwachting in Q2 2023 aanbieden aan uw Staten.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen